

CZU: 378.124:61(478-25)"1945/1991"

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3985034>

CADRELE ȘTIINȚIFICO-DIDACTICE ALE INSTITUTULUI DE STAT DE MEDICINĂ DIN CHIȘINĂU (1945–1991)

*Ion Valer XENOFONTOV, Lidia PRISAC**

Universitatea de Stat din Moldova

**Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării*

Studiul de față a fost elaborat în baza materialelor de arhivă, a izvoarelor orale (interviuri cu martorii direcți), a sugestiilor specialiștilor consacrați din domeniul istoriei, medicinei și farmaciei, a presei timpului, a literaturii științifice naționale și internaționale. Fondarea unei instituții de învățământ superior, specializată în domeniul medicinei, a reprezentat o avanpremieră pentru spațiul pruto-nistrean. Prin instituirea acestuia se miza pe instruirea și educarea viitorilor medici, pe efectuarea cercetărilor științifice în perimetrul medicinei curative și profilactice, pe administrarea științifico-metodologică a instituțiilor specializate, pe asigurarea cu ajutor practic acordat organelor și instituțiilor medicale, pe formarea profesională continuă etc. În comparație cu alte instituții de învățământ superior create în Moldova sovietică, cea din domeniul medical a avut particularități specifice, fiind instituită în baza cărțurilor cu înaltă experiență pedagogică și științifică din centre științifico-didactice și clinice prestigioase, fiind, astfel, perpetuată tradiția unor importante școli științifice medicale din Imperiul Rus și din Uniunea Sovietică.

Cuvinte-cheie: Institutului de Stat de Medicină din Chișinău, cadre științifico-didactice, politică de cadre, RSS Moldovenească, 1945–1991.

SCIENTIFIC-TEACHING STAFF OF CHISINAU STATE INSTITUTE OF MEDICINE (1945–1991)

This study was elaborated based on archival materials, oral sources (interviews with direct witnesses), on the suggestions of well-known specialists in the field of history, medicine and pharmacy, on the press of the time, on national and international scientific literature. The founding of a higher education institution, specialized in the field of medicine, was a preview for the Prut-Dniester area. By establishing it, it was relied on the training and education of future doctors, on conducting scientific research in the perimeter of curative and prophylactic medicine, on the scientific-methodological administration of specialized institutions, on providing practical help to medical bodies and institutions, on continuous professional training, etc. In comparison with other higher education institutions created in Soviet Moldova, the one in the medical field had specific features. It was founded on the basis of scholars with a high pedagogical and scientific experience from prestigious scientific-didactic and clinical centers, being, thus, perpetuated the tradition of important medical scientific schools from the Russian Empire and Soviet Union.

Keywords: Chișinău State Institute of Medicine, scientific and teaching staff, staff policy, Moldavian SSR, 1945–1991.

Introducere

Institutului de Stat de Medicină din Chișinău (ISMC) și-a început activitatea la 20 octombrie 1945, incluzând o singură facultate – Medicină Generală. Ulterior au fost create mai multe facultăți: în 1954 – Pediatrie; în 1959 – Stomatologie; în 1963 – Medicină Preventivă, iar în anul 1964 – Facultatea de Farmacie. În anul 1962 a fost inaugurată Facultatea de Perfecționare a Medicilor (în prezent, Departamentul de Educație Medicală Continuă). Pentru desfășurarea activității științifice, în același an a fost creat Laboratorul Central de Cercetări Științifice.

Fondarea unei instituții de învățământ superior, specializată în domeniul medicinei, a reprezentat o avanpremieră pentru spațiul pruto-nistrean. Prin instituirea acestuia se miza pe instruirea și educarea viitorilor medici, pe efectuarea cercetărilor științifice în perimetrul medicinei curative și profilactice, pe administrarea științifico-metodologică a instituțiilor specializate, pe asigurarea cu ajutor practic acordat organelor și instituțiilor medicale, pe formarea profesională continuă etc.

Spre deosebire de alte instituții de învățământ superior create în RSS Moldovenească, cea din domeniul medical a avut particularități specifice, fiind fondată în baza cărțurilor cu o înaltă experiență pedagogică și științifică din centre științifico-didactice și clinice prestigioase, astfel fiind perpetuată tradiția unor importante școli științifice medicale din Imperiul Rus și din Uniunea Sovietică.

În 1965, instituția a fost calificată ca fiind de categorie întâia, fapt ce i-a permis să se mențină în topul primelor patru instituții de profil (după Moscova, Leningrad și Kiev), dintre cele 87 existente în Uniunea Sovietică.

tică. Începând cu anul 1967, la instituție a fost introdusă internatura, care presupunea perfecționarea cunoștințelor absolvenților la specialitatea aleasă, pe parcursul unui an.

În anii 1960, Nicolae Testemițanu, rectorul ISMC (1959–1963), ministrul Ocrotirii Sănătății a RSSM (1963–1968), a fost acuzat de manifestări naționaliste, de promovarea cadrelor naționale, de introducerea limbii române în activitatea didactică, ulterior fiind persecutat ideologic și nedreptățit de autorități.

În 1990, ISMC i s-a conferit numele profesorului universitar Nicolae Testemițanu, savant și organizator al ocrotirii sănătății. La 28 iulie 1991 instituția a fost reorganizată în Universitatea de Stat de Medicină „Nicolae Testemițanu”, iar la 18 decembrie 1996, prin Hotărârea Guvernului nr.705, în conformitate cu structura și obligațiunile ei, a fost denumită Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova.

Pe parcursul anilor, instituția a fost condusă de directorii/rectorii Ipatie Sorocean (1945–1948), Nicolae Harauzov (1948–1951), Leonid Ganul (1951–1953), Nicolae Starostenko (1953–1959), Nicolae Testemițanu (1959–1963), Vasile Anestiadi (1963–1986), Leonid Cobâleanchi (1986–1994).

Politica de cadre. În anii de formare a sistemului de învățământ superior din RSSM (1944–1946), circa 1/3 din corpul didactico-științific angajat în școlile de învățământ superior era calificat cu stigmatul studiilor superioare obținute în „școli burgheze” din afara Uniunii Sovietice [1, p.452-468]. Originea socială „sănătoasă” și loialitatea față de sistem au reprezentat principalii factori în criteriile de selecție a cadrelor pentru toate instituțiile din RSS Moldovenească, în detrimentul nivelului de pregătire și al competenței profesionale [2, p.239-260]. În anii 1940–1950, cadrele de origine rusă și ucraineană sau persoanele din regiunea transnistreană au continuat să dețină posturile-cheie în ierarhia de partid și de stat. Dintre toate republicile sovietice, în perioada 1955–1972, cea mai redusă pondere a populației locale în eşaloanele puterii a fost înregistrată în RSS Moldovenească și în RSS Kazahstan [3, p.371-397]. Această situație a fost recunoscută mai târziu și de I.Bodiul, prim-secretar al PCM în anii 1961–1980, vicepreședinte al Sovietului de Miniștri al URSS (1980–1985), ca fiind una caracteristică nu doar pentru anii 1950, ci și pentru perioada anilor 1960–1970, specificând faptul că moldovenii au continuat să rămână minoritari în administrația republicii [4, p.69,84,103].

Amprenta trecutului, suspiciunea față de originea socială, legăturile de rudenie cu persoane aflate în emigrație, menținerea legăturilor cu persoane „burghezo-naționaliste” (toate aceste „pete negre” în biografie) aveau să marcheze profund activitatea corpului profesoral al ISMC. Pe fundalul excluderii, în 1948, a lui Ipatie Sorocean din administrație din cauza tănuirii „originii sale sociale” nesănătoase, la ISMC a fost creată o comisie de verificare a corpului didactico-profesoral al instituției respective. Drept urmare a acestor campanii au avut de suferit profesorii din cadrele vechi ale Institutului de Medicină din Leningrad, evacuat la Kislovodsk, în perioada anilor 1942–1945. Astfel, șefii catedrelor de fiziologie și de neurologie, Anatolie Zubkov și Boris Șarapov, au fost supuși unei discreditări în cadrul ISMC și în cel al instituțiilor de învățământ superior, din punct de vedere ierarhic. Erau blamați ca specialiști și cadre didactice, fiind în centrul atenției la consiliile științifice, la adunările de partid etc. A.Zubkov, nefiind membru de partid, era convocat de secretarul organizației de partid a Institutului, Piotr Lecar, și avertizat că urmează să fie înlăturat din funcția de șef de catedră [5, f.18]. Drept urmare a acestor persecuții, au fost concediați profesorul Boris Șarapov, iar alte cadre didactice și-au manifestat dorința de a fi transferate în alte instituții de învățământ superior, cum a fost cazul profesorului Feodor Ageicenکو, șeful Catedrei de Morfopatologie [6, p.53-54].

În anul 1951, după numirea lui L.Ganul în funcția de director al ISMC, profesorul Anatolie Zubkov a fost restabilit în funcția de șef de catedră. Fiziologul A.Zubkov¹, marginalizat de sistem, a fost totuși înalt apreciat

¹ O caracteristică exhaustivă a profilului de savant și a secvențelor din biografia privată a savantului Anatolie Zubkov (educat în perimetrul sistemului Montessori) ne-o oferă discipolul acestuia, academicianul Teodor Furdul: „Se evidențiază, în comparație cu alte figuri marcante din domeniul fiziologiei, nu numai prin erudiție, profunzimea opiniilor, spirit analitic, elocvență și agerime, capacități intelectuale remarcabile și calități morale excepționale, prin rafinamentul inteligenței, eleganța aspectului exterior și a comportamentului, prin cunoașterea multor limbi (inclusiv româna), prin măiestria de pianist și talentul de a compune versuri, dar și prin anvergura intereselor științifice, ingeniozitatea viziunilor și concepțiilor ce s-au soldat cu elaborarea unor ample teorii sintetice. Modest și ascet, simplu și sincer în comportarea sa, era ferm convins de posibilitățile fiziologiei și medicinei în crearea dirijată a sănătății”. Provenea dintr-o familie vestită și înstărită. „Bunicul lui Anatolie Zubkov a făcut studii superioare tehnice în Germania și a fost proprietarul multor uzine și fabrici din orașul Ivano-Voznesensk... Bunelul său construisese copia Palatului lui Petru din Sankt Petersburg, pentru a-l găzdui pe țarul rus în cazul unei eventuale vizite a acestuia la Ivano-Voznesensk. În 1967, când, împreună cu profesorul A.Zubkov, am participat la o conferință organizată de Institutul de Medicină din Ivanovo, în acest palat erau plasate Institutul de Medicină, Muzeul Kirov, Stația Sanitaro-Epidemiologică și alte instituții. În acea perioadă, adică în 1967, în uzinele, care până la revoluție aparțineau bunelului, mai funcționau mașini-unelte, procurate de dânsul în Germania încă la începutul secolului al XX-lea” [7, p.150-151].

în mediul academic drept savant cu contribuții substanțiale în domeniul de activitate. În memoria colectivă a rămas ca o personalitate cu caracter. S-a împotrivit teoriei lui T.Lâsenko și „a renunțat oficial să candideze la... membru al Academiei de Științe a RSS Moldovenești, manifestându-și, astfel, dezacordul față de deciziile neobiective ale Guvernului, care acorda titlul de membru al Academiei de Științe unor angajați nu din considerente științifice, ci din motive politice” [7, p.153].

Un alt cadru didactic luat în vizor de autorități a fost Fiodor Agheicenکو. În februarie 1953, D.Gladki, prim-secretar al CC al PCM (1952–1954), a fost informat despre „originile nesănătoase” ale acestuia, care, deși provenea dintr-o familie de țărani înstăriți, a reușit să evite deschiaburirea, și-a ascuns originea socială atunci când a fost înscris în partid (1951). M.Korolkova, șeful adjunct al Secției administrative a CC al PCM, insistă ca această faptă reprobabilă a lui Agheicenکو să fie discutată la ședința organizației de partid a ISMC. Iar propunerea candidaturii lui în calitate de deputat al comitetului orașenesc executiv Chișinău o considera inadmisibilă. Organizația de partid a ISMC, pentru a se eschiva de la această responsabilitate politico-ideologică în privința cadrelor, s-a pronunțat pentru demiterea lor din funcții. Chiar dacă asemenea decizii au existat, fiind susținute de CC al PCM, cum a menționat E.Batalova, șefa Sectorului instituțiilor de învățământ superior din cadrul CC al PCM, aceste persoane au fost eliberate din funcție nu pentru mult timp. L.Ganul, directorul ISMC (1951–1953), susținut de Ministerul Ocrotirii Sănătății al RSSM, prin viceministrul Belousov*, reușea, totuși, să-i restabilească în funcții [6, p.55].

Pe parcursul anilor 1960, în RSS Moldovenească, pentru a avansa în carieră, nu era suficientă doar filiera socială „sănătoasă” și apartenența de partid, ci și obligativitatea de a avea diplomă de studii superioare. Printre cele mai importante instituții de învățământ superior în care s-a format o nouă generație de funcționari de stat și de partid se număra și ISMC. Începând cu anii 1960, cadrele băștinașe, conformate la noile condiții, au reușit să facă o carieră rapidă și spectaculoasă, fiind promovate în funcții de partid și de stat la cel mai înalt nivel.

În acest context, își face apariția o nouă generație de activiști locali. În acest sens sunt relevante numele unor personalități ca Nicolae Testemițanu, ministru al Ocrotirii Sănătății; Anatol Corobceanu, vicepreședinte al Sovietului de Miniștri al RSS Moldovenești pentru problemele culturii, învățământului, științei și artei naționale; Vasile Rusu, ministru al telecomunicațiilor [8, p.70].

Cercetătoarea Lilia Crudu constată că în 1976, atunci când urma să fie numit un nou președinte al Academiei de Științe a RSSM, printre candidați erau transnistrianul Artiom Lazarev² și doi etnici moldoveni din partea dreaptă a Nistrului – Nicolae Testemițanu și Sergiu Rădăuțanu³. „Chiar dacă a fost împotriva candidatului a cărui origine geografică îl îndreptățește cel mai mult să ocupe postul vizat (A.Lazarev), acuzat că prea avea dezvoltat *spiritul de echipă*, I.Bodiul, prim-secretar al CC al PCM, a contestat și candidaturile celor doi. Din perspectiva persoanei numărul unu a scenei politice moldovenești, N.Testemițanu putea reprezenta un adevărat pericol pentru stabilitatea ierarhiei superioare de partid și de stat din RSSM, inclusiv din cauza popularității de care se bucura. Pe de altă parte, candidatura lui Rădăuțanu a fost respinsă pe motiv că acesta și-ar fi ascuns originea socială. În consecință, în fruntea Academiei de Științe a RSS Moldovenești a fost numit Aleksandr Jucenko⁴, originar din Ucraina, care, ulterior, a fost contestat vehement de elita intelectuală moldovenească. Pentru a reuși să stăpânească elanul elitei locale, tot mai active, s-a insistat mai ales pe identificarea unor date biografice compromițătoare, care puteau anihila orice persoană incomodă” [3, p.373-399].

Cu alte cuvinte, politica de cadre la ISMC a rezonat cu politica Partidului Comunist al URSS în privința resurselor umane, a politicii naționale etc. Apariția în viața socio-intelectuală a noii elite locale deranja reprezentanții conservatori ai sistemului. Totodată, la Institut se manifestau tot mai pregnant reprezentanții de frunte ai intelectualității autohtone.

Cadrelor științifico-didactice. În cercetările recente referitoare la instituțiile de învățământ superior din RSS Moldovenească s-a constatat faptul că pregătirea profesională a cadrelor didactico-științifice de la ISMC era

² Artiom Lazarev (30 octombrie 1914, or. Camenca – 14 aprilie 1999, Chișinău) – istoric, domeniul științific: istoria Moldovei, perioada contemporană. Doctor habilitat în științe istorice (1976), profesor universitar (1977). Membru corespondent (1970) și membru titular (1976) al Academiei de Științe a Moldovei [9, p.120].

³ Sergiu Rădăuțanu (17 iunie 1926, Chișinău – 6 martie 1998, Chișinău) – fizician, domeniul științific: fizica și tehnologia materialelor semiconductoare. Doctor habilitat în științe tehnice (1966), profesor universitar (1967). Membru corespondent (1970) și membru titular (1972) al Academiei de Științe a Moldovei [9, p.122-123].

⁴ Aleksandr Jucenko (25 septembrie 1935, or. Esentuki, URSS – 1 iunie 2013, Federația Rusă) – agronom, domeniul științific: genetică ecologică, agroecologie, genetică specială și ameliorarea plantelor. Doctor habilitat în științe biologice (1974), profesor universitar (1974). Membru titular al Academiei de Științe a Moldovei (1976) [9, p.119; 10, p.412-418].

net superioară celorlalte instituții. „Cu unele excepții, cum a fost, de exemplu, cazul corpului profesoral al ISMC, creat exclusiv în baza Institutului de Medicină din Leningrad, de cele mai multe ori, persoanele delegate la Chișinău, Tiraspol sau Bălți nu aveau calificarea necesară postului sau funcției pentru care veneau, nu dețineau titluri științifice și deseori erau oportuniști, căci își câștigaseră numirea prin activități în organele de partid, armată sau serviciile secrete sovietice” [11, p.297]. Activitatea instituțiilor de învățământ era subordonată în mod direct organelor de partid și deciziilor congreselor PC al Uniunii Sovietice [12, p.15]. Pe întreg parcursul perioadei sovietice, sistemul de învățământ era, ca și alte domenii ale societății, unul puternic îndoctrinat [13, p.646-675].

Odată cu fondarea ISMC, s-a mizat pe valoarea contingentului de savanți veniți de la Kislovodsk. O bună parte din acești profesori erau discipoli ai celor mai bune școli științifice din Uniunea Sovietică. Numele profesorilor-fondatori ai Institutului este evocat în cele mai diverse contexte. Este vorba de profesori, experimenter și clinicieni de vază, ca F.E. Agheicenco (morfopatolog), S.Blinkin (microbiolog) [14], M.Borzov (dermatovenerolog), A.N. Molohov (psihiatru) [15], N.Kornetov (internist), I.N. Kurlov (oftalmolog) [16], S.M. Rubașov (chirurg) [17], V.L. Stâricovici (pediatru), B.I. Șarapov (neurolog) [18], A.A. Zubkov (fiziolog) ș.a. Aceste cadre științifico-didactice au contribuit substanțial la constituirea unei orientări științifice originale în activitatea științifică, au asigurat pregătirea unui schimb științifico-didactic talentat [19, p.8]. În spațiul pruto-nistean au fost transmise și plantate tradiții didactico-științifice și clinice ale prestigioaselor școli medicale ruse, care, la rândul lor, au preluat experiența multiseclară a școlilor medicale europene [20, p.5]. De menționat și perpetuarea unor tradiții de familie constituite inteligent, formate în spirit aristocratic. Profesorul universitar A.Zubkov provenea dintr-o familie bogată de fabricanți din Imperiul Rus, menționată în lucrările lui Lenin [21], iar soția profesorului, S.Rubașov, era absolventă a Facultății de Drept a Universității Sorbona din Paris [22].

Într-o etapă incipientă de activitate a ISMC se considera că dimensiunea pregătirii cadrelor era una „tenebră, multiproblematică” [23, f.163]. După reanexarea Basarabiei la URSS, o parte din cadrele didactice locale s-au refugiat în masă în România, pentru a evita persecuțiile staliniste. Potrivit unor estimări, în România s-au evacuat 7000 de profesori [24, p.40]. Medicilor rămași în Moldova sovietică deseori li se reproșa că aveau studii în România sau în țări burghezo-moșierești, că au activat în perioada administrației române [25, p.21]. Erau criticați pentru faptul că „urmează orbește” (*nizkopoklonstvo*) realizările din Occident și nu sunt la curent cu cele ale științei sovietice [26, p.98].

Din perspectiva autorităților, printre neajunsurile principale în activitatea științifico-didactică cu tineretul de la ISMC era faptul că studenții, la examenele de licență, făceau trimiteri la autori occidentali, dar nu puteau oferi un răspuns la cele mai simple întrebări referitor la „construcția sovietică”. Această stare de lucruri era percepută de responsabilii de partid ca una inadmisibilă, deoarece echivala cu o atitudine de apreciere a savanților și a culturii occidentale. În opinia lui Ivan Zâkov, al doilea secretar al CC al PC(b)M, o atare situație se datora aceluși număr mic de intelectuali autohtoni (re)încadrați în învățământul superior sovietic, dar educați de „școala burgheză românească”: în conștiința lor „în continuare predominau influențele ideologiei burgheze și închinarea (*preklonenie*) față de cultura capitalistă” [6, p.45,49].

În contextul în care noua instituție nu reușea să acopere numărul necesar de cadre medicale pentru RSS Moldovenească, se recurgea la atragerea specialiștilor din afara republicii: Moscova, Odesa, Donețk, Dnepropetrovsk, Zaporojie, Samarkand ș.a. Au fost invitați să predea la ISMC profesorii Dmitri Bâcenco, Issak Dobinski, Nicolai Gladârevski, Alexandr Gladcov, Vasilii Kuprianov, Aron Kocerghinski ș.a. Multe dintre aceste cadre invitate au fost promovate în funcții ierarhice, în calitate de șefi de catedre, de subdiviziuni etc. [27, p.88].

Grație nivelului intelectual înalt al profesorilor (mulți cu studii din perioada anterioară instaurării regimului sovietic), la Institut se instalase o atmosferă de creație, „plăcută, de înaltă cultură. Primul lucru care se observa era stima profesorilor față de studenți, stimă care genera dragostea, chiar venerația profesorilor de către studenți... fiecare se întreba: cu ce cunoștințe voi veni eu în fața profesorilor?” [28, p.19]; „Cu multă pietate îmi aduc aminte de profesorii mei. Toți au avut o atitudine binevoitoare față de studenții lor” [29, p.4]; „În general, am avut parte de dascăli cu o ținută aristocratică, având o pregătire temeinică în instituțiile din străinătate” [30, p.3]; „Acești profesori erau de o cultură și o inteligență deosebită, deoarece majoritatea dintre ei nu aveau o proveniență proletară, dar erau din familii inteligente – preoți, învățători, boieri, capitaliști și au absolvit facultatea în țări străine” [31, p.27]. Prelegerile profesorilor erau audiate cu interes de discipoli, acestea „servind ca o călăuză în viață” [32, f.4].

Profesorii au rămas în memoria studenților ca maștri ai artei oratorice și pedagogice, prin argumentarea tezelor enunțate, prin gradul înalt de pregătire profesională și de cultură generală, prin nivelul cunoașterii limbii, aceștia manifestând activism civic, stimă și respect față de studenți. Tineretul studios era convins prin dovezi și argumente. Despre prelegerile lui A.P. Lavrentiev la disciplina *Anatomia Omului* se vorbea că „știința moartă” era presărată de el cu glume de bun gust, care înviorau publicul. Profesorul Savelie M. Rubașov era ascultat și de studenți de la alte instituții de învățământ. Prelegerea sa cu tema *Greșelile mele de chirurg* trezea la studenți un deosebit interes, rămânând impresionați de curajul profesorului. Nicolae A. Harauzov cucerea publicul prin experimentarea medicamentelor pe animale. La cursurile de *Psihiatrie* susținute de A.N. Molohov veneau și studenți de la psihologie, istorie ș.a. [28, p.19-20].

Profesionalismul, cultura generală, interesul față de disciplina predată și munca didactică demonstrată de fiecare dintre angajații catedrelor, dăruirea de sine și străduința de a face față cerințelor studenților, omenia, bunăvoința și comportamentul ireproșabil față de studenți au reprezentat trăsăturile aceluia colectiv, unic în felul său. Un absolvent al anului 1951 mărturisește: „Se întâmpla, desigur, să mă prezint uneori nepregătit la lucrările practice, caz în care notele proaste erau binemeritate; or, în toți anii de facultate nu mi s-au făcut reproșuri și nici observații în vreo formă câtuși de puțin inadmisibilă. Sunt înclinat să cred că acest mod de comportare, ca și alte caracteristici ale corpului profesoral, menționate mai sus, se datorau faptului că toți acești oameni s-au format într-un mediu, în care atitudinea față de concetățeni era determinată de o civilizație, a cărei influență a dăinuit mult timp, în pofida evenimentelor tragice care au urmat după catastrofa socială din 1917” [33, p.32].

Profesorul universitar Gh. Baciuc își amintește de lecțiile de limbă latină: „La anul întâi de studii am rămas fascinat de limba latină, pe care o studiam cu eminentul pedagog și enciclopedist în materie, Serghei Smirnov, care ne învăța cu dăruire și la care țineau mult studenții. Avea o pregătire profesională de excepție, un comportament și o ținută deosebite. De la el învățasem pe de rost expresii întregi în limba latină, pe care le foloseam ulterior pe parcursul multor ani, în cadrul seminarelor la disciplina *Medicina legală*. Doar mai târziu am aflat că renumitul pedagog S.Smirnov a studiat pe timpuri foarte temeinic disciplinele fundamentale la București și în alte orașe din Europa, făcând parte din pleiada intelectualilor ruși, care, după revoluția din octombrie, s-au refugiat pe plaiurile noastre moldave. Nici nu-mi puteam imagina că el cunoștea mai multe limbi, inclusiv româna, pe care inițial nu o vorbea” [33, p.92].

Unii profesori se remarcă prin gesturi captivante: „Dintre profesori, m-a impresionat un docent evreu, om simpatic, înalt, frumos, cu o barbă lungă neagră. Mergea cu un băț lung prin auditoriu, unde noi, cei 250 de studenți, îl ascultam cu nesăț și ne făceam notițe. Făcea multe scamatorii cu noi – arunca bisturiul în sus și când îl prindea făcea o tăietură perfectă” [35, p.3].

Despre măiestria pedagogică a lui A.Zubkov circulau legende. Aulele unde își ținea prelegerile erau arhipele nu doar de studenți, ci și de conferențieri universitari, asistenți. Se zicea că în drumul spre aulele unde conferența A.Zubkov „nu creștea niciodată iarba” [7, p.154]. Uneori apărea în emisiuni televizate, în care prezenta lecții de popularizare a științei.

Academicianul Mihail Popovici își amintește de lecțiile desprinse parcă din scenarii de film ale profesorului Nicolae Starostenko: „El ne ținea lecții la cursul de terapie facultativă și își prezenta prelegerile în mod deosebit. Eram captivat de acest mod de expunere, îl ascultam și aveam senzația că vizionez filmul *Семнадцать мгновений весны*. Impresionat, ... mă gândeam: – *Doamne, cum aș putea și eu să pot analiza așa și să am talentul acesta de a cerceta!*” [36]. Principiile didactico-metodologice utilizate de N.Starostenko au fost următoarele: pacientul este principalul obiect de studiu la lecțiile practice; respectarea ordinii și a metodelor de examinare a pacientului; cunoașterea și înțelegerea etiologiei, patogeniei, semnificației pentru diagnostic a simptomelor, semnelor și sindroamelor și nu doar memorarea mecanică a acestora; dezvoltarea raționamentului clinic (elaborarea tuturor argumentelor de procedee de diagnostic și tratament individual); susținerea lucrului individual al studentului și includerea acestuia în cercetare; exigența față de activitatea studentului și respectarea demnității acestuia [37, p.38].

Profesorul Aron Kocerghinski, numit în martie 1948 în calitate de șef al Catedrei de Obstetrică și Ginecologie, nu obliga studenții chiulangii să-i conspiceze prelegerile. Frecventarea orelor de curs era lăsată la discreția fiecărui student. În opinia lui A.Kocerghinski, scopul celui care conferențiază constă în îmbunătățirea calității orelor de curs, iar prin aceasta se putea asigura lejer și atractivitatea disciplinei predate. De profesor depinde ce materiale didactice va prezenta la ore. Prelegerile sale erau mai atractive și prin exemplele din activitatea clinică [38, p.36].

Profesorul universitar Natalia Gheorghiu a modelat parcursul profesional al mai multor discipoli, inclusiv pe cel al viitoarei academician Eva Gudumac [39, p.76]. Cuvintele Nataliei Gheorghiu de la prima prelegere călăuzitoare pentru generații de chirurzi pediatri: „Copiii sunt expresia valorii biologice a unui popor, starea sănătății lor și indicele mortalității infantile constituie unul dintre factorii ce caracterizează gradul de evoluție și civilizație. Pediatria nu este o specialitate limitată la o parte a corpului, la o funcție organică, la o tehnică, la o boală sau la un grup de boli, ci o aplicare a medicinei generale la o întreagă perioadă a dezvoltării omului, deoarece copilul nu este nici pe departe un adult în miniatură” [40, p.116-117].

Profesorul universitar Constantin Țăbârnă evidențiază probitatea și deontologia profesională a dascălului său Moisei Ghehtman. „În calitate de student, l-am ascultat în anul 1949... avea lecții practice la organizarea ocrotirii sănătății. M-a impresionat mult... un caz foarte neobișnuit în chirurgie. Profesoara noastră, Ana Abramovna Axelrod, îndeplinind direcțiile care erau pe atunci în spital și în clinică, a transferat o femeie din Spitalul Republican nr.4. Femeia era într-o stare destul de satisfăcătoare. Peste opt ore a apărut tabloul clinic de hemoragie internă. Ea a fost operată, dar, diagnoza fiind pusă târziu, a decedat. S-a numit o expertiză, cu specialiști care veneau numai din Odesa și Ana Abramovna a fost judecată, nefiind vinovată. Pe acele timpuri, profesorul universitar Ghehtman ne atenționa la lecții că trebuie să fim atenți și obiectivi față de pacienți când apreciem mișcările și lucrul medicului. A înaintat demersuri la Sovietul de Miniștri și peste câteva luni Ana Abramovna a fost eliberată. După aceea s-a dovedit că femeia care a decedat, pe lângă hemoragie, mai avea și o patologie congenitală foarte pronunțată. Profesorul universitar M.Ghehtman era un om foarte cinstit, curajos și binevoitor... În acea perioadă erau foarte multe situații ieșite din comun între medici, corpul didactic până astăzi caută să urmeze exemplul unui om care a găsit întotdeauna ieșire din orice situație prin consens, de a liniști oamenii și de a-i pune să lucreze... A lăsat în viața lui o brazdă curată” [41, f.3-4].

În cazul academicianului Gheorghe Ghidirim, itinerarul profesional i-a fost direcționat de distinsul chirurg Nicolae Anestiadi: „Profesorul și chirurgul N.Anestiadi i-a fost un permanent exemplu în activitatea sa didactică, curativă și științifică ulterioară și marele *dascăl-ideal*, pe care l-a venerat cu pietate tot restul activității sale didactice, cultivând același sentiment de recunoștință numeroaselor generații de studenți” [42, p.240].

Izvorul probității profesionale a lui Nicolae Testemițanu se explică prin setea de cunoaștere și prin responsabilitate: „El se pregătea pentru fiecare lecție, conferință publică atât de serios și scrupulos, cu toate că era unul dintre cei mai de vază specialiști din țară în disciplina sa; își prezenta ideile exact, laconic și clar, era sever și nepărtinitor. Studenții îl iubeau și îl răsplăteau cu atașament sincer și respectuos” [43, p.3].

Talentul nativ al pedagogilor de la ISMC a fost considerat o resursă compensatorie în condițiile de penurie în care se aflau unii studenți. Un exemplu extras din biografia lui Gheorghe Țăbârnă, viitor membru titular al AȘM, vine în confirmarea acestei idei: „Nu a avut niciodată mulți bani, haine frumoase, ba nici mâncare pe săturate (în afară de zilele când mergea acasă, la părinți), dar a avut parte de profesori, dascăli și îndrumători din cei mai buni, personalități de valoare ale medicinei autohtone: N.Testemițanu, N.Anestiadi, N.Gheorghiu, N.Fetisov, V.Titarev, C.Țăbârnă, E.Maloman, Gh.Ghidirim, A.Guțan, V.Melehov, I.Postolache, S.Sârbu, A.Robu și mulți alții, care erau oameni de o rară cultură și frumusețe sufletească” [44, p.18].

Ulterior, discipolii cadrelor științifico-didactice de la ISMC au preluat și perpetuat cu mult tact metodele pedagogice utilizate de mentorii lor: „Dacă n-ar fi fost ei, n-am fi fost nici noi astăzi profesori. Trebuie să ne închinăm acestor oameni, personalități celebre” [45, f.1-2]. „Abia peste ani am înțeles de câtă inteligență, îndulgență și omenie au dat dovadă dascălii noștri. Ei au fost ghizii care ne-au purtat prin vechea Eladă. Deseori ne repetau rugăciunea lui Maimonide: *Mare și sublimă este căutarea care își propune să păstreze sănătatea și viața tuturor creaturilor...* Devenind, la rândul nostru, medici și profesori, deseori am repetat cu evlavie aceleași cuvinte pentru discipoli, procedând întocmai ca și dascălii noștri, care au fost deschizători de drumuri în medicină, psihologi pasionați de tainele sufletului omenesc. Au avut o pregătire enciclopedică și erau prezenți la toate punctele cardinale ale științei medicale” [46, p.168]. „Am avut parte de profesori renumiți, cărora le datorăm mult pentru munca depusă, pentru a face din noi specialiști buni. Consider că este minunat când profesionalismul este asociat cu umanismul, îndeosebi în relațiile dintre pacient și personalul din sistemul de sănătate” [47, p.23]. Alți absolvenți ai ISMC au apreciat munca corpului profesoral-didactic drept una a „oamenilor îndrăgostiți de profesie” [48, p.3], ca o „cauză nobilă – să stai de veghe la sănătatea națiunii” [49, p.3], „un inestimabil tezaur transmis din generație în generație” [50, p.3].

La etapa incipientă de activitate a ISMC, laboranți și asistenți erau studenții din anul I veniți din orașul Kislovodsk. Printre obligațiunile funcționale ale acestora se numărau: întreținerea curățeniei în încăperi, în-

călzirea încăperilor cu ajutorul sobelor uriașe, pregătirea materialelor necesare pentru procesul de studii (cadavre, oase, componente). Focul pentru macerare era întreținut în permanență, de aceea studenții făceau de gardă pe ture. În primele luni de activitate, lectorii universitari lucrau și în zilele de duminică [51, p.26].

În septembrie 1946, în cadrul ISMC activau 21 de profesori cu grad de doctor habilitat în științe, 15 conferențieri universitari (docenți) cu grad științific de doctor (candidat) în științe. Situația era cu mult mai bună decât în alte instituții de învățământ superior din Chișinău. De exemplu, la Institutul Pedagogic Moldovenesc activau patru profesori cu grad de doctor habilitat în științe, 11 conferențieri (docenți), dintre care nouă cu grad științific de doctor (candidat) în științe. La Institutul Agricol – 15 profesori universitari, dintre care opt cu grad de doctori (habilitați) în științe, 20 conferențieri universitari (docenți), dintre care 16 cu grad științific de doctor (candidat) în științe. La Institutul de Arte – trei conferențieri universitari (docenți), fără grad științific [52, f.71-74]. Situația favorabilă a ISMC, comparativ cu alte instituții de învățământ superior, s-a menținut și în anul 1947 [53, f.21].

Pentru a soluționa problema cadrelor, au fost inițiate studiile de doctorat (două persoane) și ordinatura (13 persoane) [54, p.178]. Însă, din cauza lipsei de spațiu locativ, era foarte dificilă menținerea la studiile de doctorat a persoanelor cu potențial științific și creativ înalt [55, f.53]. În 1949, „Ministerul Ocrotirii Sănătății din URSS a expedit de două ori persoane, care au absolvit aspirantura, să lucreze la Catedra de Igienă. În primul caz, tovarășa Andreeva a plecat de la Chișinău peste trei zile, deoarece fostul director nu i-a acordat spațiu locativ. În al doilea caz, tovarășa Ceașcina a lucrat la catedră timp de un an și apoi a plecat din Institut. Deoarece a locuit la catedră pe parcursul întregului an, a refuzat să mai lucreze” [56, f.52-53].

Remunerarea era una diferențiată. Pentru cadrele didactice din eșalonul superior (profesori universitari, decani, șefi de catedre) exista un salariu personal (nominal), în valoare de 2 500 de ruble [57, f.75-76]. Pentru asistenții universitari începători retribuția era însă una modică. C.Matcovschi își amintește că în anul 1959 (în ziua în care Chișinăul a fost vizitat de Nikita Hrușciiov, secretar general al PC al URSS), Nicolae Testemițanu, noul rector al instituției, i-a propus să activeze la catedră. Mesajul lui N.Testemițanu nu era unul promițător din perspectiva asigurării materiale. Se puna însă accentul pe vocația profesională și pe patriotism: „În loc de casă, vei primi o odaie în cămin, în loc de salariu de doctor și specialist, îți ofer unul de asistent fără titlu științific. Hotărăște-te, dar acum pe loc, imediat. Vrei să lucrezi pentru salarii mari sau în numele pregătirii cadrelor pentru poporul nostru?” [58, p.453].

Începând cu anii 1950, se întreprind primii pași în instruirea cadrelor didactice și științifice din componența absolvenților ISMC, în special dintre reprezentanții populației locale. Din primele trei promoții (1950, 1951, 1952) au fost recomandați și promovați 85 de tineri, care ulterior au devenit șefi de catedre, doctori habilitați în medicină, profesori universitari, membri ai AȘM. Printre ei au fost Nicolae Testemițanu, Valentina Halitov, Natalia Cherdivarenco, Pavel Bâtcă, Victor Belousov, Eugen Maloman, Tudor Chiticari, Victor Jița, Eugen Semeniuc, Victor Ghețuș, Roman Coșciug, Iurie Coșciug, Alexandru Diordița, Ion Vovc, Vasile Anestiadi, Gheorghe Paladi, Diomid Gherman, Constantin Țabâră și Alexandru Nacu [59, p.7; 60, p.176-177].

Pe 1 decembrie 1953, ISMC a înaintat cinci candidați, din componența profesorilor universitari, doctori habilitați în medicină, pentru suplinirea locurilor vacante de membri corespondenți ai Academiei de Științe Medicale a URSS: F.E. Agheicenکو, N.A. Ilin, S.M. Rubașov, V.M. Cernov și N. Starostenko [61, f.174-176]. Însă, nicio candidatură din cele menționate n-a fost promovată.

Problema pregătirii cadrelor științifice era una recurentă și în anii 1950. În 1952 s-a instituit *Biroul metodic central*, centrul de coordonare a stagiilor de cercetare în centrele de învățământ superior din Uniunea Sovietică. În cadrul consfățuirii republicane a lucrătorilor instituțiilor de învățământ superior din RSSM din 27–28 august 1954, N.Starostenko, directorul ISMC, specifica faptul că „în ultimii ani la noi (în cadrul Institutului – *n.n.*) au fost susținute trei teze de doctor (habilitat) și 25 de doctor (candidat). Se constată o anumită tendință pozitivă. Însă, noi nici pe departe nu suntem mulțumiți de această situație. Avem 22 de doctori în științe medicale, însă constatăm și o situație nefavorabilă, atunci când asistenții nu dețin grade științifice în proporție de 65 la sută și cca 7 oameni (sic!) nu dețin gradul științific de doctor (habilitat) în științe medicale. Evident, această situație ne pune în dificultate în privința problemei pregătirii acestora în calitate de doctori în științe” [62, f.163-164]. Cadre didactico-științifice erau pregătite în mai multe orașe ale URSS (Moscova, Leningrad, Kiev, Donețk, Odesa, Harkov, Dnepropetrovsk, Zaporojie ș.a.).

Până în anul 1955, la ISMC au obținut titlul de profesor universitar 43 de persoane (2,5 la sută din cei 1304 absolvenți). Din componența primelor zece promoții (1946–1955) au făcut parte și cei zece profesori

universitari, participanți la a doua conflagrație mondială (Dumitru Bogaev, Elizar Coval, Vasile Ianov, Petru Lecari, Mark Lisakovici, Stepan Luțenko, Vasile Pavliuc, Iurie Placinda, Mihail Sandu, Serafim Stamatin). Schilodit în timpul războiului, Vasile Pavliuc a suportat peste 50 de operații reconstructive la cap [27, p.97].

În anumite situații, cadrele didactico-științifice de la ISMC erau solicitate pentru a activa în diverse centre științifice. De exemplu, la 3 septembrie 1960, Prezidiul Filialei Moldovenești a AȘ a URSS a adresat Consiliului de Coordonare a Activității Științifice a Academiei Republicilor Unionale și a Filialelor AȘ a URSS solicitarea de a permite, cu titlu de excepție, șefului Catedrei de Farmacologie a ISMC, prof. univ. V.M. Cernov, să activeze, prin cumul, în Laboratorul de combinații naturale al Institutului de Chimie al Filialei. Administrația Institutului nu s-a împotrivit acestei angajări [63, f.6-7]. În decembrie 1949, profesorul S.A. Blinkin, evreu, doctor în medicină, absolventul Institutului de Medicină din Harkov (1932), șeful Catedrei de Microbiologie a Institutului de Stat de Medicină, a activat în calitate de conducător științific la Institutul Moldovenesc de Epidemiologie și Microbiologie al Ministerului Ocrotirii Sănătății al RSS Moldovenești (director I.Ejov) [64, f.221-222]. Situația era cauzată de penuria de cadre și de lipsa condițiilor de trai ale personalului angajat la noul institut de cercetări științifice, creat în anul 1946 [65, f.79].

În anii 1949–1961 a activat *Filiala Moldovenească a Academiei de Științe a URSS*. Pe baza acestui organism științific a fost creată *Academia de Științe a RSS Moldovenești* [66, p.236-242]. Filiala Moldovenească întâmpina dificultăți în realizarea planului de activitate, inclusiv în problema cadrelor. La 1 decembrie 1953, în cadrul Filialei Moldovenești activau doar 8 doctori (habilitați), 5 dintre aceștia fiind titulari și 3 – prin cumul. Dintre aceștia niciunul nu era doctor (habilitat) în medicină [67, f.47]. Situația era la fel și cu cei 46 de doctori în științe, niciunul dintre ei nu reprezenta științele medicale [68, f.49-51]. Niciun angajat al Filialei Moldovenești nu activa prin cumul la ISMC [69, f.31]. Din acest considerent, nu este deloc întâmplător că pentru a îmbunătăți activitatea de cercetări științifice în cadrul instituției se apela la ISMC, pentru a oferi candidați din rândurile populației locale, absolvenții anilor 1950–1953, selectați la studiile de doctorat în scopul completării cu cadre calificate în instituția academică [70, f.247-248].

Prezintă interes faptul că în proiectul de hotărâre din decembrie 1954 al Sovietului de Miniștri al URSS privind transformarea, spre sfârșitul anului 1956, a Filialei Moldovenești a AȘ a URSS în Academia de Științe a RSSM era prevăzută crearea *Institutului de Medicina Regională și Patologie*. Această structură urma să includă nouă secții: biologie generală cu anatomie comparativă și parazitologie medicinală; fiziologie generală; farmacologie și toxicologie; biochimie cu chimie organică și coloidală; igienă; chirurgie; neochirurgie, neuropatologie și psihiatrie; terapie; obstetrică, ginecologie și boli pentru copii [71, f.16-24]. Subiectul privind constituirea unui institut în domeniul medicinei, în cadrul Filialei Moldovenești, a fost abordat la 12 februarie 1960, la ședința extinsă a Consiliului pentru coordonarea activității științifice a instituțiilor de cercetări științifice și a celor de învățământ superior din RSS Moldovenească privind eficientizarea aplicării în practică a rezultatelor investigațiilor științifice. S-a ajuns la concluzia că în Moldova s-au constituit premisele necesare, din perspectiva cadrelor, pentru a fonda un institut de cercetări științifice în domeniul medicinei. Mai mult ca atât, s-a evocat experiența din alte republici sovietice: deși Uzbekistanul a fost specializat în recoltarea bumbacului, iar Azerbaidjanul era axat pe petrol, totuși niciuna din aceste republici nu a renunțat la știința medicală. Cu toate acestea, subiectul nu a găsit sprijin dintre partea celorlalți membri ai Consiliului pentru coordonarea activității științifice [72, f.162-163]. În proiectul de fondare a Academiei de Științe a RSS Moldovenești nu s-a regăsit niciun institut ce ar fi inclus în denumirea juridică vocabula *Medicină* [73, f.12-17,23-41,68-70].

În 1959, ISMC, alături de Institutul de Artă, Institutul Agricol și alte instituții de învățământ superior și mediu din republică, avea lacune serioase în ce privește practicarea cumulării funcțiilor în instituțiile de cercetări științifice și în cele de învățământ superior, angajații fiind supraîncărcați cu obligații publice [74, f.182-185]. Situația s-a repetat și în anul 1961, atunci când în lista angajaților Filialei Moldovenești a AȘ a URSS, care dețineau mai mult de o funcție de serviciu și îndeplineau mai multe însărcinări publice, a fost inclus profesorul Anatoli Zubkov, doctor habilitat în medicină, fără apartenență de partid, rus, șeful Catedrei de Fiziologie [75, f.3-14].

În timp, s-au format dinastii științifico-didactice în domeniul medicinei. „Un exemplu elocvent este renumita familie Țăbărnă” [76, p.46]. Ceea ce i-a unit pe aceștia a fost *setea de Carte* și urmarea unei profesii onorabile, a celei de medic. Academicianul Gheorghe Țăbărnă, originar din Sângereii Vechi [77, p.108], savant consacrat în domeniul oncologiei, are un postulat pe care îl respectă cu strictețe: „Jur să învăț toată viața”. A ales să practice medicina fiind ghidat de exemplul fratelui mai mare, chirurgul Constantin Țăbărnă,

membru de onoare al AȘM, care fiind încă student era solicitat de pacienți: rude, vecini, localnici. Unora le oferea consultații, iar pe alții îi ajuta să se interneze la vreun spital în capitală. Dacă tata îl vedea ca ajutor în gospodărie, mama își dorea copii învățați, de aceea îl povățuia: „Du-te după fratele Costică”, iar fratelui mai mare îi zicea: „Ai grijă de Gheorghiuță” [78, p.68; 79, p.50]. „Fiind influențat de succesele unchiului C.Țăbărnă, Ion Țăbărnă a luat admiterea la Institutul de Medicină; peste ani el a devenit medic internist de categorie superioară, doctor habilitat în medicină, profesor universitar, șeful Catedrei de Medicină Internă” [80, p.81; 81, p.46].

În 1967, la ISMC și la institutele de cercetări științifice din domeniul medicinei activau 32 de doctori habilitați (dintre aceștia 28 erau profesori universitari) și 183 de doctori în științe medicale [19, p.9]. Profesorii activau și în Societatea *Știința*, unde diseminau pentru publicul larg cunoștințe în domeniul medicinei [82, f.70].

Unele cadre științifico-didactice se evidențiau în corpul profesional din întreaga Uniune Sovietică. De exemplu, Gheorghe Paladi, șeful Catedrei de Obstetrică și Ginecologie, a fost cel mai tânăr profesor în domeniul obstetricii și ginecologiei din URSS [83, p.80].

În anii 1970 se puna accentul pe activitatea profesorilor cu studenții în afara orelor teoretice și practice [84, f.47]. În obligațiunile funcționale ale profesorilor universitari intra și vizitarea căminelor studențești. Discuțiile se purtau în *Colțisorul roșu* (odăi speciale amenajate în toate căminele), pe marginea unor subiecte de esență științifico-didactică și politizate, de genul: „Cum să lucrezi individual cu o monografie”, „Despre Marele Război pentru Apărarea Patriei”, „Despre activitatea conducătorilor de seamă ai Partidului Comunist”, întâlniri cu foști participanți la război [84, f.48].

La ședințele de catedră se discutau probleme politico-ideologice. Un cuvânt greu de spus la aceste adunări aveau membrii PCM, adevărate notorietăți pe eșichierul social, care scoteau în evidență atât părțile pozitive, cât și cele negative în activitatea colectivului. Se planificau activități care aveau drept scop final anumite realizări, conectate la evenimentele istorico-militare. De exemplu, în 1975, activitatea politico-ideologică a corpului științifico-didactic a fost axată pe aniversarea a 30 de ani de la victoria împotriva fascismului și militarizării japoneze [85, f.52]. Studenții erau puși la curent cu deciziile partidului comunist de la plenarele congreselor. Totodată, în obligațiunile funcționale ale cadrelor didactice intra organizarea excursiilor cu destinație istorico-memoralistică.

La catedre activau profesori universitari implicați nemijlocit în activitatea politico-ideologică. Aceștia erau obligați să-și perfecționeze cunoștințele frecventând lecții tematice și conferințe desfășurate la Institut, mulți dintre ei erau absolvenți ai Institutului Marxism-Leninismului [86, f.139].

Ca forme pedagogice de transmitere a cunoștințelor (conținuturilor) se utilizau activități teoretice și practice (fiecare student avea o fișă de evidență a fiecărui pacient), alături de metodele practice de transmitere a cunoștințelor se utilizau metodele audiovizuale (înregistrare la casetofon, filme, aparate de proiectat imagini cu diapozitive color). În vederea evaluării studenților, se prevedea simularea unor situații (ne)tipice, acțiuni prezentate și la examene, în afara tradiționalelor bilete, chestionări-expres etc. Pentru formarea componentelor instructiv-didactice ale studenților se prevedea instruirea lor la Catedra de Oftalmologie. Pe parcursul anilor, numărul abilităților practice pe care studenții urmau să le asimileze s-a mărit de la 17 la 25. De asemenea, era prevăzută pregătirea colectivă și individuală a studenților [87, f.141]. Angajații catedrelor recomandau literatură științifică suplimentară [88, f.169]. Pentru a asigura activitatea în afara programului de studii la catedre, profesorii făceau de serviciu, potrivit unui grafic bine stabilit [89, f.64].

În vederea perfecționării profesionale a cadrelor didactice, membrii catedrelor realizau cursuri în institutele de profil ale Uniunii Sovietice, numite „de bază” (*golovnâe*), care implementau dispozițiile conducerii supreme de stat și de partid în sistemul de cercetare [89, f.77].

La începutul anilor 1990, ISMC avea un colectiv științifico-didactic înalt calificat, cu o repartizare proporțională sub aspectul vârstei, al gradelor științifice și didactice. Astfel, pe 1 ianuarie 1991 corpul didactico-științific era constituit din 768 de angajați, inclusiv 251 femei. În instituție activau 62 doctori habilitați (nouă femei) și 404 doctori în științe (dintre care 131 femei). Rectorul, prorectorii pentru activitatea didactică, științifică și clinică dețineau gradul științific de doctor habilitat. Dintre cei 64 de șefi de catedre, 40 erau doctori habilitați și 22 – doctori în științe. La catedre activau 15 profesori universitari, 191 conferențieri universitari (docenți). Dintre cei 80 de lectori superiori, 46 erau doctori în științe, iar dintre cei 53 lectori unul era doctor în științe; dintre cei 20 de cercetători științifici superiori, 3 erau doctori habilitați, iar 11 erau doctori în științe; dintre cei 25 de cercetători științifici, 2 erau doctori în științe.

Prezintă interes și componența etnică a corpului didactico-științific. În cadrul instituției activau 600 moldoveni, dintre care 52 erau doctori habilitați și 329 doctori în științe; 91 ruși, dintre care 2 erau doctori habilitați și 42 – doctori în științe; 47 ucraineni, dintre care 2 erau doctori habilitați și 19 – doctori în științe; 9 români, dintre care 2 erau doctori în științe; 6 evrei, dintre care 5 erau doctori în științe; 5 bulgari, dintre care unul era doctor habilitat și 2 doctori în științe; 4 găgăuzi, dintre care 2 erau doctori în științe; 3 belaruși, dintre care unul era doctor în științe; un bulgar, doctor în științe; un grec, doctor în științe; un polonez.

Repartizarea conform vârstei se prezintă în felul următor: până la 29 de ani – 97 de persoane, inclusiv 2 doctori în științe; 30–40 de ani – 187 (un doctor habilitat și 81 doctori în științe, 3 conferențieri universitari); 41–50 de ani – 227 (16 doctori habilitați și 139 doctori în științe, 11 profesori universitari, 58 conferențieri universitari, un cercetător științific superior); 51–60 de ani – 224 (26 doctori habilitați și 169 doctori în științe, 22 profesori universitari, 91 conferențieri universitari, 3 cercetători științifici superiori); 61 de ani și peste această vârstă – 33 (19 doctori habilitați și 13 doctori în științe, un academician, 18 profesori universitari, 10 conferențieri universitari).

Repartizarea după stagiul de muncă se prezenta în felul următor: până la 5 ani de muncă – 219 persoane (44 doctori în științe); 5-10 ani – 82 de persoane (un doctor habilitat și 43 doctori în științe); 10-15 ani – 91 de persoane (53 doctori în științe); mai mult de 15 ani – 376 de persoane (61 doctori habilitați, 264 doctori în științe, un academician, 50 profesori universitari, 143 conferențieri universitari, 3 cercetători științifici superiori).

Cei mai mulți angajați activau în domeniul științelor medicale: 600 de persoane, din care 55 doctori habilitați (18 aveau vârsta de peste 60 de ani), 327 doctori în științe (14 aveau vârsta de peste 60 de ani). Numărul cel mai mic de angajați era din domeniul științelor militare – 3 persoane, fără grade științifice. În alte domenii de cercetare situația se prezenta în felul următor: 37 de persoane în domeniul științelor biologice, dintre care 3 doctori habilitați (2 aveau vârsta de peste 60 de ani) și 23 doctori în științe; 26 de persoane în domeniul științelor farmaceutice, dintre care 12 doctori habilitați și 11 doctori în științe; 24 de persoane în domeniul științelor biologice, dintre care 5 doctori în științe (unul avea vârsta de peste 60 de ani); 24 de persoane în domeniul științelor filologice, dintre care 5 doctori în științe (unul avea vârsta de peste 60 de ani); 19 persoane în domeniul științelor chimice, dintre care un doctor habilitat și 13 doctori în științe; 19 persoane în domeniul științelor pedagogice, fără grade științifice; 14 persoane în domeniul științelor filosofice, dintre care 10 doctori în științe (unul avea vârsta de peste 60 de ani); 5 persoane în domeniul științelor economice, dintre care 5 doctori în științe (unul avea vârsta de peste 60 de ani); 8 persoane în domeniul științelor istorice, dintre care un doctor habilitat și 4 doctori în științe [90, f.60-62].

Considerații finale. Politica de cadre a rezonat cu politica Partidului Comunist al URSS în privința resurselor umane, a politicii naționale etc. Apariția în viața sociointellectuală a noii elite locale deranja reprezentanții conservatori ai sistemului. Totodată, la Institut se manifestau tot mai pregnant reprezentanții de frunte ai intelectualității autohtone. Cel care s-a opus deschis și vehement politicilor de deznaționalizare și de rusificare în Moldova sovietică a fost Nicolae Testemițanu, ministrul Ocrotirii Sănătății al RSS Moldovenești, anterior rector al Institutului.

Activitatea complexă în domeniul clinic și didactic a decurs concomitent cu cea științifică, instituindu-se noi direcții științifico-medicale. Clinicile instituției de învățământ superior în domeniul medicinei s-au format ca platforme de coordonare a activității științifice, curative și metodologice, în domeniul serviciilor specializate.

Referințe:

1. ROTARU, L. Între intransigența ideologiei și pragmatismul ideologic. Angajarea absolvenților universităților europene în școala superioară din RSS Moldovenească (1940–1950), În: *In memoriam Gheorghe Palade. 1950–2016*. Chișinău: Bons Offices, 2018, p.452-468.
2. CRUDU, L. The Staff Policy in the Moldavian SSR's Government in 1940–1941/1944. In: *Elites of the Modern Period in the Romanian Historical Research (18-th century to 1948)*, *Anuarul Institutului de Istorie „G. Barițiu” al Academiei Române. Series Historica* /Edited by Iosif Marin Balog, Vlad Popovici, Cluj-Napoca, Ed. Academiei Române, 2016, p.239-260.
3. CRUDU, L. Politica de cadre și elitele din RSSM în anii 1944–1991. În: *Panorama comunismului în Moldova sovietică. Context, surse, interpretări* /Coordonator: Liliana Corobca. Iași: Polirom, 2019, p.371-397.
4. БОДЮЛ, И.И. *Дорогой жизни. Время, события, раздумья. Воспоминания*. Книга вторая. Кишинев: Изд-во „Кушнир и К”, 2001, с.69,84,103.
5. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (AOSPRM), F.51, I.13, d.91.

6. CRUDU, L. Politica de cadre la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău, în primul deceniu postbelic. În: *O istorie multidimensională a carierelor universitare: instituții, rețele sociale, biografii* /Ed.: S. Musteață. Chișinău: ARC, 2017, p.45-55.
7. FURDUI, T. Profesorul universitar Anatolie Zubkov – savant, cetățean și patriot. În: *Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științe Biologice, Chimice și Agricole*, 2001, nr.1 (286), p.150-154.
8. CRUDU, L. Considerații privind componența etnică a elitei politice din Moldova Sovietică. În: A.Zub, F.Solomon (ed.). *Basarabia, dilemele identității*. Iași: Dosoftei, 2001, p.70.
9. DRAGNEV, D., MANOLACHE, C., XENOFONTOV, I.V. *Republica Moldova – 25 ani. Repere istorice. Istoria științei*. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală, 2016.
10. MALCOCI, I., XENOFONTOV, I.V. Academicianul Aleksand Jucenko (1935–2013). Parcurs ideologic și profesional. În: *Acta Tirrae Fogarasiensis. VII. Făgăraș*: Editura Negru Vodă, 2018, p.412-418.
11. ROTARU, L. Leme și dileme ale construcției școlii superioare din RSS Moldovenească. În: *Identități etno-confesionale și reprezentări ale celuilalt în spațiul est-european: între stereotip și voința de cunoaștere* / Coord.: C.Preutu, G.Enache. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2018, p.297.
12. CRĂCIUN, T. *Învățământul public din RSSM în perioada dintre congresele XX și XXII ale PCUS*. Chișinău, 1961, p.15.
13. MUSTEAȚĂ, S., NEGURĂ, P. Îndoctrinare, sovietizare și rusificare prin învățământ în RSSM. În: *Fără termen de prescripție. Aspecte ale investigării crimelor comunismului în Europa* /coord. S.Musteață, I.Cașu. Chișinău: Cartier, 2011, p.646-675.
14. Arhiva Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (AUSMF „Nicolae Testemițanu”), I.260, D.2, 104 f.
15. *Ibidem*, F.2, I.2, D.851, 72 f.
16. *Ibidem*, F.2, I.539, D.2.
17. *Ibidem*, I.481, 169 f.
18. *Ibidem*, F.2, I.2, D.984.
19. ANESTIADI, V.C. Dezvoltarea științei medicale în RSS Moldovenească. În: *Ocotirea sănătății*, nr.2, 1974, p.8-9.
20. ABABII, I. Alma Mater la 70 de ani. În: *Revista de Științe ale Sănătății din Moldova*, 2015, nr.3, p.5.
21. ЗУБКОВ-ЖОРДАН, И. *Зубковы: 250 лет купечества, учености и авантюризма*.
<https://sites.google.com/site/zoubkoffs/> (Accesat: 03.06.2019).
22. ИОНКИС, Г. *Утраченный воздух*. Санкт-Петербург: Алетея, 2014, 324 с.
23. Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (AOSPRM), F. 51, I. 13, D. 255.
24. PASAT, V. Politica conducerii RSS Moldovenești în domeniul învățământului în perioada 1944–1953. „Școala nouă” de sorginte sovietică. În: *Akados. Revistă de știință, inovare, cultură și artă*, 2013, nr.1(28), p.40.
25. GROSSU, I. *Cronica meditativă a unei promoții*. Chișinău: Medicina, 2001, p.21.
26. AOSPRM, F.51, I.5, D.295.
27. BACIU, Gh. *Istoricul medicinei și al învățământului medical pe plaiul basarabean*. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2016.
28. MATCOVSCHI, C. Alma mater studiorum medicorum Moldaviae. În: *Curierul Medical*, 2005, nr.2(287), p.19-20.
29. STRATAN, V. Pavel Bâtcă – ctitorul chirurgiei vasculare din Republica Moldova [Interviu]. În: *Medicus*, 2010, nr.1-2 (832-833), p.4.
30. MALOMAN, E. Răsfoind amintiri. În: *Medicus*, 2015, nr.1-3(878-880), p.3.
31. GHERMAN, D. *Așa a fost să fie...* Chișinău: Tipografia AȘM, 2008.
32. Arhiva curentă a Senatului USMF „Nicolae Testemițanu”. Procesul-verbal nr.4 din 17 octombrie 2001 al ședinței Senatului USMF „Nicolae Testemițanu”.
33. BÂRCĂ, P. O privire asupra trecutului. În: *Curierul Medical*, 2005, nr.2(287), p.32.
34. BACIU, Gh. *O viață de zbucium*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009.
35. JIȚA, V. Răsfoind amintiri. În: *Medicus*, 2015, nr.1-3(878-880), p.3.
36. *Interviu realizat de Ion Valer Xenofontov cu acad. Mihail Popovici la 4 ianuarie 2018*.
37. ȘTEMBERG, M. *O pleiadă de glorie: Rectorii Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (Șițe biografice)*. Славная плеяда: Ректоры Государственного университета медицины и фармации им. Николае Тестемичану (Биографические очерки). Chișinău, 2009.
38. ШТЕМБЕРГ, М. *Минувших лет воспоминания*. Издание второе. Кишинев: Reclama, 2005.
39. ABABII, I. Gudumac Eva, 70 de ani. În: *Curierul Medical*, 2011, nr.2(320), p.76.
40. Membru corespondent Eva Gudumac. În: *Membrii Secției de Științe Medicale. Activitatea științifică și managerială: 60 de ani de la fondarea Academiei de Științe a Moldovei* /Red. resp.: Gheorghe Țăbărnă; col. red. Ion Ababii. Chișinău: Tipografia AȘM, 2006, p.116-117.
41. Arhiva curentă a Senatului USMF „Nicolae Testemițanu” (ACSUSMF). Procesul-verbal nr.4 din 17 octombrie 2001 al ședinței Senatului.

42. ROJNOVEANU, Gh. Academicianul Gheorghe Ghidirim – creator de școală. În: *Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științe Medicale*, 2019, nr.2(62), p.240.
43. POPUȘOI, E., GROSU, I. Profesorul Nicolae Testemițanu – medic-umanist, cetățean și patriot (65 de ani de la naștere). În: *Medicul*, 1992, nr.10-11(832-833), p.3.
44. ȚĂBĂRNA, R. Destinul și harul (schiță biografică). În: *Academicianul Gheorghe Țăbârnă. Biobibliografie* /Red. șt.: C.Manolache. Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice, 2014, p.18.
45. ACSUSMF. Procesul-verbal nr.4 din 17 octombrie 2001 al ședinței Senatului.
46. EȚCO, C. Despre școlile științifice din medicină. În: *Analele Științifice ale USMF „Nicolae Testemițanu”*, 2013, nr.2(14), p.168.
47. BRÎNZAN, N. *La cumpăna dintre milenii*. Chișinău: Pontos, 2018.
48. SÂRBU, S. Oamenilor îndrăgostiți de profesie. În: *Moldova Suverană*. Seria a noua, 30 septembrie 2005.
49. ABABII, I. Cauză nobilă – să stai de veghe la sănătatea națiunii. În: *Moldova Suverană*. Seria a noua, 30 septembrie 2005, p.3.
50. GHIDIRIM, Gh. Tradițiile, experiența, respectul și onoarea – un inestimabil tezaur transmis din generație în generație. În: *Moldova Suverană*. Seria a noua, 30 septembrie 2005, p.3.
51. ВИЧЕНКО, Г.В. 60-летие кафедры анатомии человека и пути ее становления. În: *Curierul Medical*, 2005, nr.2(287), c.26.
52. AOSPRM, F.51, I.4, D.305.
53. ANRM, F.3186, I.1, D.12.
54. БЫРКА, Г. Восстановление и развитие сети высших учебных заведений в Молдавской ССР (1944–1946). В: *Из истории революционного движения и социалистического строительства в Молдавии*. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1963, c.178.
55. ANRM, F.3059, I.1, D.58.
56. *Ibidem*, D.57.
57. ANRM, F.3059, I.1, D.59.
58. GROSSU, I. *Originea și itinerarele unei promoții*. Chișinău: Bioritm, 2002.
59. ABABII, I. 60 de ani ai învățământului medical superior din Republica Moldova, În: *Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științe Medicale*, 2005, nr.2(2), p.7.
60. ABABII, I., CERNETȘ, O. Personalitate marcantă a științei și practicii medicale. Academicianul Gheorghe Paladi la 90 de ani. În: *Akados. Revistă de știință, inovare, cultură și artă*, 2019, nr.2(53), p.176-177.
61. AOSPRM, F.51, I.12, D.337.
62. *Ibidem*, D.255.
63. ACAȘM, F.1, I.1/2, D.68.
64. AOSPRM, F.51, I.8, D.397.
65. *Ibidem*, I.11, D.319.
66. XENOFONTOV, I.V. Constituirea Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS (1949–1950). În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe umanistice”*, 2017, nr.10(110), p.236-242.
67. ACAȘM, F.1, I.1/3, D.23.
68. *Ibidem*, ff.49-51.
69. AOSPRM, F.51, I.13, D.279.
70. ANRM, F.P-2848, I.10, D.564.
71. ACAȘM, F.1, I.1/1, D.92.
72. *Ibidem*, I.1/2, D.41.
73. *Ibidem*, I.1/1, D.139.
74. AOSPRM, F.51, I.19, D.55.
75. *Ibidem*, I.21, D.250.
76. ABABII, I. Cuvânt despre un coleg de generație și camarad de breaslă. În: *Academicianul Gheorghe Țăbârnă. Biobibliografie* /Red. șt.: C.Manolache. Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice, 2014, p.46.
77. EREMIA, A., CIOBANU, V., FURTUNĂ, A. ș.a. *Sângerei: oameni, istorie, spiritualitate* / Resp. de ed.: C.Manolache. Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice, 2012.
78. VOLONTIR, V. Jur să învăț toată viața. În: *Academicianul Gheorghe Țăbârnă. Biobibliografie* / Red. șt.: C.Manolache. Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice, 2014, p.68.
79. XENOFONTOV, I.V. *Enciclopedia curiozităților. Trecut și prezent*. Vol.I. Iași: Lumen, 2016.
80. ABABII, I. Ion Țăbârnă, 70 ani. În: *Curierul Medical*, nr.6(330), 2012, p.81.
81. *Idem*. Cuvânt despre un coleg de generație și camarad de breaslă, În: *Academicianul Gheorghe Țăbârnă. Biobibliografie* / Red. șt.: C.Manolache. Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice, 2014, p.46.
82. AUSMF „Nicolae Testemițanu”, I.1, D.663.

83. Academicianul Gheorghe Paladi. În: *Membrii Secției de Științe Medicale. Activitatea științifică și managerială: 60 de ani de la fondarea Academiei de Științe a Moldovei* /Red. resp.: Gheorghe Țăbărnă; col. red. Ion Ababii. Chișinău: Tipografia AȘM, 2006, p.80.
84. AUSMF „Nicolae Testemițanu”, I.1, D.709.
85. Ibidem, D.767.
86. Ibidem, D.1104.
87. Ibidem, f.145-146; D.1591.
88. Ibidem, D.1104.
89. Ibidem, D.1180.
90. Ibidem, D.2413.

Anexă. Imagini

Profesorul Boris Șarapov (1897–1969),
ilustru savant, fondator al Școlii
naționale de neurochirurgie

Profesorul Fiodor Agheicenکو (al doilea din dreapta),
împreună cu studenții, 1967

Prof. univ. Anatolie Zubkov (1900–1967)

Andrei Zorchin,
prorector pentru activitatea științifică (1963–1968) și didactică
(1968–1986)

Profesorul Mihail Borzov,
decanul Facultății de Medicină Generală
(1947–1959),
fondator al Școlii de dermatovenerologie

Nicolae Testemițanu felicită absolvenții Facultății
de Perfecționare a Medicilor

Despre autori:

Ion Valer XENOFONTOV, doctor în istorie, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ionx2005@yahoo.com

Lidia PRISAC, doctor în istorie, cercetător științific superior, Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.

E-mail: lidiaprisac@yahoo.com

Prezentat la 11.05.2020